

Naturbruksskolornas
förening

Naturbruksskolornas Förening, 30 november 2020

www.naturbruk.se

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

103 33 Stockholm

Dnr: U2020/03826/GV

**Naturbruksskolornas Förenings yttrande avseende:
SOU 2020:33 Gemensamt ansvar – en modell för planering och
dimensionering av gymnasial utbildning.
Diarienummer: U2020/03826/GV**

Naturbruksskolornas Förening (NF) är en intresseförening för utbildare inom naturbruk. Föreningen har 67 medlemsskolor med en geografisk spridning över hela Sverige. Huvudmännen består såväl av offentliga (regioner, kommuner) som privata aktörer, t.ex. Hushållningssällskap. Naturbruksskolorna driver utbildningar på gymnasienivå, som vuxenutbildning samt på eftergymnasial nivå med YH- och uppdragsutbildningar. Många skolor driver också olika projekt, i samverkan med omgivande samhälle och branscher. Naturbruksskolorna är sammantaget en av Sveriges största arbetsgivare av naturbruksutbildade både på gymnasial och på högskolenivå genom sina naturbrukslärare och instruktörer, ridlärare, skolledare, lantbruksarbetare o.s.v. Medlemsskolorna, drivs såväl med stora lantbruks- och skogsfastigheter och djuranläggningar på landet, som med nyare friskolor i städer.

Naturbruksprogrammet (NB) är ett yrkesprogram som i sin karaktär och i examensmål också syftar till att ge naturvetenskaplig kompetens för universitets- och högskolestudier. Skolorna har drygt 3 000 nya gymnasieelever inom NB varje år.

Sammanfattning

NF anser att utredningen har många bra förslag och idéer. När det gäller elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov så vill NF att detta ska balanseras och att elevernas efterfrågan och behov ska utgå från vad eleverna uttrycker. NF anser att gymnasiet uppgift inte bara är att förbereda för yrkeslivet direkt efter avslutad utbildning. En gymnasieexamen ska innebära att individen är väl rustad för det livslånga lärandet och med möjlighet till fortsatta studier så väl som att utvecklas inom ett yrkesområde. NF förespråkar att en gymnasieexamen blir norm inom svensk skola (istället för som idag två olika typer av examen för gymnasiet).

NF anser vidare att en dimensionering av gymnasieskolan inte bara kan utgå från hur arbetsmarknaden ser ut nu utan måste ta stor hänsyn till hur den kommer att utvecklas i framtiden. Naturbruksbranschens yrkesområden kommer att utvecklas i snabb takt utifrån innovationer, klimatförändringar, e t c och därmed generera ett förändrat kompetensbehov.

NF anser att förslaget med regionala branschråd är bra men att det kräver särskilda insatser för branscher så som naturbruket där det finns stora regionala skillnader samt många sk fåmansföretag med begränsade möjligheter att medverka i denna typ av branschråd.

Huvudmän ska enligt förslaget ge saklig information till blivande elever om arbetsmarknadsutfall och övergång till högre utbildning. NF anser att denna typ av information ska vara kvalitetskontrollerad och måste vara ett ansvar för en myndighet, förslagsvis Skolverket. Det är ett i grunden bra och viktigt förslag men utredningen förklarar inte hur det är tänkt att genomföras.

NF stödjer helt förslaget att, så långt möjligt, lika villkor ska gälla mellan enskilda och kommunala huvudmän behöver interkommunal ersättning och bidrag till enskilda huvudmän för gymnasieskolan i högre grad bestämmas på samma grunder.

NF anser att förslaget om att CSN ska ha det samlade ansvaret för ekonomiskt stöd till inackordering för elever kommer att innebära avsevärda förbättringar jämfört med dagens system.

NF anser att det är svårt att ta ställning till förslagen i steg 2 och en del av förslagen är kopplade till förslagen i steg 1 där NF avgett sina synpunkter. Är det egentligen möjligt att gå så långt som förslagen i steg 2 beskriver utan omfattande reformering av hela skolväsendet efter högstadiet?

Generellt anser NF att det i utredningens uppdrag och förslag finns många goda intentioner: trygga kompetensförsörjningen, effektivisera resursutnyttjandet, osv. Men NF anser att behovet av en fortsatt utredning är av central betydelse och att man även ser på behovet av hur elever lättare kan få högskolebehörighet, motverkar sk inlåsnings effekter, etc. Naturbruksprogrammet har en särskild och tydlig koppling till fortsatta studier på framför SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) men även andra universitetsutbildningar. Vid antagningen till SLU ht 2020 så var det ca 15 % av antagna elever till grundnivå som hade naturbruksprogrammet som gymnasieutbildning (källa: SLU presentation oktober 2020 K Juhlin).

Synpunkter på förslag i reformens första steg för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

1. Utbudet av utbildning i gymnasieskolan ska beslutas med hänsyn till elevernas efterfrågan och behov och behoven på arbetsmarknaden

– Utredningen föreslår att utbudet av utbildning ska formas med hänsyn till både elevers efterfrågan och behov samt till behoven på arbetsmarknaden. Utredningen bedömer vidare att gymnasieskolans utbildningar behöver utvecklas för att undvika eventuella målkonflikter mellan elevernas intresse på kort sikt och deras behov av kunna försörja sig själva på längre sikt.

Men NF anser att utredningen även konstaterar att elevernas behov är mer eller mindre liktydigt med arbetsmarknadens behov. I praktiken innebär det att man frångår att tillgodose elevernas första hands val. NF anser att detta är problematiskt eftersom det kan komma att leda till att vissa utbildningar blir ”översökta” medan andra i praktiken kan komma fyllas av mindre motiverade elever. NF anser att dimensioneringen bör utgå från vilka yrkesutgångar som erbjuds. NF anser att gymnasietts uppgift inte bara är att förbereda för yrkeslivet och att det inte är rimligt att en 15-åring väljer yrkesbana för all framtid. En gymnasieexamen ska innebära att individen är väl rustad för det livslånga lärandet och med möjlighet till fortsatta studier så väl som utveckling inom ett yrkesområde. NF förespråkar att en gymnasieexamen blir norm inom svensk skola.

NF anser vidare att en dimensionering av gymnasieskolan inte bara kan utgå från hur arbetsmarknaden ser ut nu utan måste ta stor hänsyn till hur den kommer att utvecklas i framtiden. Naturbruksbranschens yrkesområden kommer att utvecklas i snabb takt utifrån innovationer, klimatförändringar, e t c och därmed generera ett förändrat kompetensbehov.

2. Skolverket ska utarbeta regionala underlag till stöd för huvudmännens planering av utbudet.

– NF anser att detta är bra men hur ska det genomföras?

3. Kommuner ska samverka om planering och dimensionering på regional nivå.

– Det görs redan idag genom bildandet av kommunala förbund för gymnasieskolan och erfarenheter från dessa bör dokumenteras. NF anser att det i flera fall är en bra modell för samverkan.

4. Huvudmän i gymnasieskolan ska ingå i gemensamma antagningsorganisationer, men även fortsättningsvis ska varje huvudman själv besluta om antagningen

– NF anser att detta och föregående förslag går delvis stick i stäv med varandra. Det föreslås att en gemensam planering och dimensionering ska genomföras av kommunerna, men sedan ska varje huvudman besluta om antagningen. Även om kommunerna i sin planering får använda utbudet hos fristående huvudmän, kvarstår kommunens ansvar att erbjuda ett ”allsidigt utbud av utbildning”, dvs

om en enskild huvudman av något skäl drar ner antalet platser i antagningen blir eleverna likväl kommunens ansvar. NF anser att även enskilda huvudmännen åläggas att samverka om planering och dimensionering.

Det måste finnas tydliga regler för hur eventuella konflikter mellan olika huvudmän ska hanteras samt finnas förutsättningar för resursfördelning på lika villkor i samband med antagning.

5. Regionala branschråd införs i syfte att stärka arbetsmarknadsanknytningen

– NF anser att detta är ett bra förslag men att det blir komplicerat och kräver särskilda insatser. Det finns redan denna typ av branschråd i flera regioner när det gäller naturbruksprogrammet, och dessa regionalt definierade programråd är betydelsefulla för skolornas utvecklingsarbete. Detta behöver tas tillvara vid ett eventuellt införande av den nya sortens regionala branschråd som utredningen föreslår. Förslaget branschråd måste få ett tydligt uppdrag och resurser. Naturbruksbranschen är väldigt diversifierad med stora regionala skillnader samt förutsättningen där vissa branschområden domineras av sk fämansföretag med begränsade möjligheter att medverka i denna typ av branschråd.

6. Huvudmän ska ge saklig information till blivande elever om arbetsmarknadsutfall och övergång till högre utbildning efter de program som erbjuds i gymnasieskolan

–NF anser att denna typ av information ska vara kvalitetskontrollerad och att det ska vara en myndighet som ansvarar för det, förslagsvis Skolverket. Det är ett i grunden ett bra och viktigt förslag men utredningen ger ingen information om hur det är tänkt att genomföras. I detta sammanhang vill NF peka på att följande betänkande innehåller en rad bra förslag:

<https://www.regeringen.se/4904e9/contentassets/b372b5f5b7f54ff79be1d3bec1bd9dcf/framtidsval--karriarvagledning-for-individ-och-samhalle-sou-20194>

7. Ett kompensatoriskt schablonbelopp som utgår ifrån elevernas meritvärde i grundskolan ska läggas till eller dras bort från den interkommunala ersättningen respektive grundbeloppet till enskilda huvudmän i syfte att stärka förutsättningarna för kompensatoriska åtgärder i gymnasieskolan.

– NF anser att det kan finnas goda tankar med detta förslag men att det finns frågetecken bl a kring hur ska detta beräknas? Vidare finns också risker som behöver klaras ut t ex ökad byråkrati, ökade kostnader samt att schablonersättningar inte speglar elevens verkliga behov. Ytterligare risker är stigmatisering utifrån ett smalt mått som meritvärde.

8. För att minska segregationen i gymnasieskolan ska huvudmän arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter

– Detta är en viktig fråga, NF anser att det behövs mer stöd till huvudmännen för att utveckla arbetet och det gäller speciellt för huvudmän som har en skola med ett eller några få program och med regionalt upptagningsområde. Då finns inte möjligheten att blanda olika typer av program (med olika sökbild/elevunderlag). Detta är grundläget för många av naturbruksskolorna.

9. När det gäller enskilda huvudmän ska Skolinspektionen vid prövning av ansökningar om nya godkännanden ta hänsyn till elevers efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov. Skolinspektionen ska även beakta resursutnyttjandet i området som godkännandet avser

– Denna prövning görs redan idag men innebär förslaget att prövning ska bli mer omfattande? Det skulle då definitivt påverka möjligheten för en huvudman att få en ny ansökan godkänd.

10. För att lika villkor, så långt möjligt, ska gälla mellan enskilda och kommunala huvudmän behöver interkommunal ersättning och bidrag till enskilda huvudmän för gymnasieskolan i högre grad bestämmas på samma grunder. Därför föreslås att även interkommunal ersättning ska baseras på budget. Kommunerna ska inom samverkansområden fortfarande kunna komma överens om gemensamma prislistor.

– NF stödjer utredningens förslag.

11. CSN ska ha det samlade ansvaret för ekonomiskt stöd till inackordering för elever. Stödet bör benämnas Studiebidrag till eget boende.

– NF anser att förslaget kommer innebära avsevärda förbättringar jämfört med dagens system. Förslaget medför att det blir tydligare före elever, vårdnadshavare osv samtidigt som likvärdigheten ökar.

12. Skolverket ska få i uppdrag att regelbundet följa upp elevernas sysselsättning efter gymnasiesärskolan. Skolverket ska stödja huvudmän för gymnasiesärskolan genom att utarbeta underlag för planering och dimensionering av utbudet av utbildning

- NF omfamnar förslaget och anser att det är av ytterst vikt att möjligheter på arbetsmarknaden synliggörs även för elever inom gymnasiesärskolan. Idag sker ingen statlig uppföljning av resultaten mm från gymnasiesärskolan, vilket bör åläggas Skolverket.

Synpunkter på förslag i reformens andra steg för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

1. Statens inflytande över utbudet ska öka genom att Skolverket föreslås få i uppdrag att, efter dialog med huvudmännen, besluta om regionala ramar för utbudet. Ramarna ska beslutas utifrån en bedömning av elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov, regionalt och nationellt. Skolverket ska ges i uppdrag att utforma ramarnas detaljer och hur de ska följas upp.
2. I gymnasieskolan ska ramarna ange antalet platser som ska erbjudas inom varje samverkansområde av de nationella programmen och av introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, som är utformade för en grupp elever.
3. De regionala ramar för utbudet som Skolverket beslutar ska i gymnasieskolan gälla för både offentliga och enskilda huvudmän
4. Om ramarna förändras, t.ex. på grund av demografiska förändringar eller att på grund av att behoven på arbetsmarknaden förändras, ska sådana förändringar gälla för samtliga huvudmän. Förändringar i ramarna ska fördelas proportionellt mellan huvudmän i förhållande till det befintliga antalet utbildningsplatser om det inte finns särskilda skäl.

– Svårt att ta ställning till dessa förslag och en del av förslagen är kopplade till förslagen i steg 1 där NF avgett sina synpunkter. Är det egentligen möjligt att gå så långt som förslagen i steg 2 beskriver utan omfattande reformering av hela skolväsendet efter högstadiet?

Behov av fortsatt utredning

Följande är ett citat i utredningen:

Utredningen har identifierat ytterligare några områden som utredningen anser har betydelse för att nå utredningens syften och det finns anledning att utreda vidare. När det gäller gymnasieskolans utbildningar så bör de utvecklas till innehåll och utformning så att de bättre avspeglar både elevernas intresse på kort sikt och deras intressen och behov på längre sikt. Det bör även utredas hur det kan bli lättare för elever att under utbildningen växla från ett högskoleförberedande program till en yrkesutbildning. Det skulle gynna elever som valt ett högskoleförberedande program men som senare under utbildningen märker att de inte vill studera vidare efter gymnasiet

Generellt anser NF att det i utredningens uppdrag och förslag finns många goda intentioner: trygga kompetensförsörjning, effektivisera resursutnyttjandet, osv. Men NF anser att behovet av en fortsatt utredning är av central betydelse och att man även ser på behovet av hur elever lättare kan få högskolebehörighet, motverkar sk inlåsnings effekter, etc. Naturbruksprogrammet har en särskild och

Naturbruksskolornas
förening

Naturbruksskolornas Förening, 30 november 2020

www.naturbruk.se

tydlig koppling till fortsatta studier på framför SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) men även andra universitetsutbildningar. Vid antagningen till SLU ht 2020 så var det ca 15 % av antagna elever till grundnivå som hade naturbruksprogrammet som gymnasieutbildning (källa: SLU presentation oktober 2020 K Juhlin).

Gymnasieskolans yrkesprogram i allmänhet och naturbruksprogrammet i synnerhet är resurskrävande inte minst gällande kompetenta lärare och övrig personal och har ett starkt behov av långsiktighet i utformningen av styrdokument. Naturbruket som bransch och därmed naturbruksprogrammet som utbildning präglas i många delar av verksamhet som kräver investeringar och löpande resurser för utveckling av teknik och kompetens.

Naturbruksgymnasierna har i de flesta fall regionala upptagningsområden och NF anser det önskvärt att ta hänsyn till perspektiven storstad – landsbygd och hur det påverkar samverkan mellan offentliga och enskilda huvudmän och berörda branschers behov av arbetskraft/kompetens.

Naturbruksprogrammet bidrar till en önskvärd samhällsutveckling – hållbarhet, kretsloppstänkande, grön innovation, bevarandearbete, osv.

NF stödjer yttrande av expert Karin Hedin Sveriges kommuner och regioner (SKR) sidan 889-890 i betänkandet del 1.

För Naturbruksskolornas Förening

Anneli Gunnars

Ordförande i Naturbruksskolornas Förening

VD/Skolchef Älvdalens Utbildningscentrum, tel. 0251-59 70 03, anneli.gunnars@alvdalen.com